

Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2
м. Копичинці

Конспект уроку з українознавства
у 3 класі

Учитель-методист
початкових класів
Г. З. Боднарчук

Тема. Традиції моєї родини

Мета. Розширювати знання учнів про народні традиції, звичаї та обряди.

Прищеплювати любов до українського фольклору. Відродити давню традицію народу, розкрити зміст гадань, показати, що вечір Андрія – це багата на творчу вигадку фантазія. Вчити цінувати духовні надбання минулого. Виховувати любов до прекрасного, естетичні смаки.

Обладнання. Проектор, класний фотоальбом, набір різдвяних листівок, проекти учнів « Різдвяні свята», книга « Життя святих», макітра; предмети, згадувані у конспекті, написи теми уроку, музичні інструменти: акордеон, бубенці, тарахкальця; різдвяна зірка; ікона св. Миколая; запис української народної пісні у виконанні Ніни Матвієнко « Ой, роде наш красний».

На стіні образ св. Миколая, портрет Т. Г. Шевченка, увінчаний вишитим рушником; написи теми уроку.

Посеред зали стіл, застелений скатертиною. На столі пісні страви: узвар, кисіль, вергуни, пампухи, вареники...

Біля стола сидять учні, батьки, гості у національних костюмах.

Тип уроку. Урок-посиденьки.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку

Звучить українська народна пісня у виконанні Ніни Матвієнко

« Ой, роде наш красний ».

1. Привітання учнів:

Ми раді зустріти

З усмішкою Вас –

Батьків, вчителів

Й гостей повсякчас.

Запрошуєм щиро

На наш цей урок,

Щоб раду ви дали

Й навчили чогось!

2. Ознайомлення з гостями

Вчитель: На уроці присутні наші батьки, рідні; вчителі початкових класів, Л. В. Іванків та Б. М. Савка – наші вчителі-пенсіонери, місцеві письменники.

II. Актуалізація опорних знань.

- На сьогоднішньому уроці ми продовжимо вивчати про наш рід та ще більше дізнаємося про традиції та звичаї, які панують у наших родинах.
- Спробуємо відродити Андрієву ніч, різдвяні дійства. Почуємо мудрі та повчальні слова наших гостей.

III. Опрацювання нового матеріалу.

1. Вступне слово вчителя про традиції та звичаї українського народу:

Традиції, як і мова, - це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. Вони вироблялися протягом усього довгого життя і розвитку нашого народу.

В усіх народів світу існує повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми і Богом. Він блукає по світі, як блудний син, і ніде не може знайти собі притулку та пристановища, бо він загублений для свого народу.

Наш великий поет Тарас Григорович Шевченко, звертаючись до України, як до матері, що вічно страждає, питає:

Чи ти рано до схід-сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаїв не вчила?

2. Бесіда вчителя про звичаї та традиції у сім'ї

Так кожна сім'я є маленькою частиною цілого народу. І саме вона має свої традиції та звичаї, нажиті за певний час.

- Подумаємо над таким:

Із народженням дитини пов'язане таїнство хрещення.

Саме з хрещенням збагачується сім'я новими членами – кумами, хрещеними.

(показ фотографії з хрещення через проектор)

Чудовою традицією стало святкування Першого святого Причастя, весілля, новосілля, Днів народження.

(показ відповідних фотографій через проектор).

Крім цих традицій та обрядів ми користуємося звичаями, пов'язаними із святкуванням різних народних та державних свят. Сьогодні ми зупинемося на сімейних традиціях при відзначенні народних свят зимового циклу.

Завчасу вам було дано завдання дізнатися якомога більше про ці вищезгадані свята та оформити ці знання у вигляді повідомлень, листівок, фотографій. Тож ви зараз допоможете мені у визначенні назв цих зимових свят.

(Свято Андрія, Миколая, Василя, Різдво, Йордан)

(показ відповідних листівок)

3. « Андріїв вечір »

Саме сьогодні, 13 грудня, український православний народ святкує « Андріїв вечір».

Учень: Закінчилась у полі вся робота.
Земля вже чекає весняної пори.
А в хлопців та дівчат своя турбота,
Бо потяглися довгі зимові вечори.

а) *Дівчинка1:* З давніх-давен славилася Україна таким звичаєм, як ворожіння на Андріїв день. Ця давня традиція – прекрасний витвір людської фантазії, призабутої сьогодні. Ми хочемо повернути йому життя. Нехай оживе одна із сторінок молодості наших матерів та бабусь.

б) *Розповіді бабусі, мами.*

- Колись, щоб знати, котра дівчина швидше заміж вийде, складали чоботи до порога. Чий чобіт перший на поріг стане, та і заміж швидше вийде. Ану, дівчатка, спробуйте і ви. Роззувайтесь! Юля перша. Так чобіт за чоботом. Потім перший переставляє знову вперед і так до порога.

- Ось борошно, ось тарілка кожній. Зараз дівчатка біжить до джерела, набираючи повен рот води, прибігайте сюди, беріть тарілки з борошном і місіть палянички. Кожна свою позначає. Замісивши, покладете на бляшку і будете випікати.

Хлопець 1: А що буде, коли паляниці спечуться?

Мама2: Ми їх покладемо на дошку і приведемо собаку. Чию паляницю собака найшвидше з'їсть, та дівчина найшвидше заміж і вийде.

Хлопець2: Ото цікаво! Я пішов по собаку.

- *(Дівчата викладають свої паляниці на дошку. Хлопці приводять собаку, яка повинна з'їсти якусь паляницю)*

Вчитель: - Чому так всенародно відзначають цього апостола у нас?

Послухайте коротеньку розповідь із книги «Життя святих»

(Зачитування уривку на с. 683)

Вчитель: Андрій – один із апостолів Ісуса Христа. Його ще називають Первозванним. Бо саме його та його брата Симона-Петра Ісус зробив своїми першими учнями. Обидва брати були рибалками, обидва без вагань прийняли вчення Христа і були наділені властивостями зцілителів. В апостолів вірили, бачили їх незвичайні вміння зцілювати хворих; каліки, незрячі, кволі після зустрічі з ними ставали здоровими. З роками народ почав звертатися до Андрія Первозванного, як до свого зцілителя. Люди вірили, що саме в ніч народження апостола можуть збутися ті бажання, які омріяв кожен. Особливо дівчата. І ще старі люди кажуть, що все загадане збудеться тільки тоді, коли в нього віриш. Без віри гадання не буде мати ніякої сили.

З часом ніч на Андрія перейшла в жартівливі народні ігри. Це було свято молоді. У цей вечір хлопці та дівчата мали змогу посміятися, повеселитися, загадати бажання.

Мама3: А зараз ворожба для хлопців.

Оце вам макітра, оце вам і перстені. Наливайте воду і губами діставайте перстені з макітри. Хто швидше!

Дівчина2: Я принесла ось зілля. Бабуся казала, що вона колись сплітала з нього віночок і підкидала у гурті дівчат вгору. На кого віночок впаде, той заміж першим піде.

(Дівчата підкидають віночок. Сміх, гамір)

Мама4: А тепер скуштуйте вареників. Може, кого чекає несподіванка. Не лякайтеся. Пригостимо і наших гостей.

(Всі сідають до вареників. У деяких варениках знаходять папірець, копійки, кісточку від слив, горіх, клаптик тканини, нитку, кислий огірок... Сміх, жарти.)

Мама4: Вас чекає у майбутньому те, що знайшли у варенику. Хто не знайшов нічого, матиме добру господиню за жінку або сам буде добрий господар.

Мама5: А тепер розкажу про калиту.

Учень2: Ой калита, калита.
Із чого ж ти вилита?
Ой я з жита оповита,
Ой я сонечком налита,
Для красного цвіту
По білому світу.

Мама5: Приладнаєм її вище голови. Поскачте, хлопці, хто з вас спритніший і відкусить від калити кусень? Ану! Не зумієте, розмальованими будете. Сажа ось чекає.

(Хлопці скачуть, сміх. Дівчата стараються розмалювати хлопців, ті втікають.)

Бабуся2: Хто хоче дізнатися що чекає його у майбутньому – підходьте до мене.

(На столі стоять блюдця вверх дном. Під ними знаходяться різні речі: букетик зелені, гроші, ножиці, хліб, цукерок, перстень, лялька, ключі... Хто що витягне, те й чекає на нього в майбутньому.)

Мірт – ще походиш в дівках,
лялька – зрадить тебе милий,
ключі – бути господинею,
перстень – скоро весілля.)

Учениця: Загомніли всюди і дорослі й діти,
Діди старі, жінки, чоловіки і молодіці,
Про співи, танці жарти і розваги
Та про чарівнії зимові вечорниці.

4. « По всьому світу стала новина...»

Діти співають щедрівку « А той перший празник»

а) Повідомлення вчителя:

Саме на вечорницях , під час посту « Пилипівки», вивчалися коляди, щедрівки, щоб на Різдво могли прославляти новонародженого Ісусака.

Різдво є найдавнішим нашим святом. Саме з ним пов'язані родинні звичаї.

У нашій місцевості вечором перед Різдвом на Свят-вечір збираються діти , і зі шопкою йдуть від хати до хати зі сценкою про народження Месії.

Спів коляди «По всьому світу»

Хлопчик4: Може в цій хаті хтось сумує?
Може в цій хаті когось ще бракує?
Як когось бракує, то не забувайте,
Якщо хтось сумує, то розвеселяйте.
Ісусик на сіні ручки простягає.
По всій Україні Христос ся рождає!

б) « На Свят-вечір»

(показ листівки « Свят-вечір»)

Вчитель: - А що ж відбувається за столом у ваших хатах на Свят-вечір?

Любомира Васи́лівна Іванків: Надвечір найстарший чоловік (дідусь чи тато) приносить у хату снопик із різного збіжжя і ставить його на покутті. Під столом стелемо дідух.

На столі має бути 12 пісних страв. Головна з них – кутя. Коли появиться перша зірка на небі, всі сідають за стіл. запалюють свічку, моляться.

Першим ложку в руки буру господар. Кутю їдять одною ложкою і з одної миски. Їдять кутю повільно, згадуючи померлих наших рідних.

А по вечері сім'я колядує « Бог предвічний ».

Діти співають щедрівку « А той другий празник»
в) « Свято Васи́лія»

Вчитель: По Різдві, через два тижні, 14 січня наступає Старий Новий рік або Васи́лія. В цей день, ще з самого ранку хлопчики-посівальники бажають добра, здоров'я, багатства на довгі роки усім, до кого завітають у господу.

Посівальник: Сійся, родися, жито, пшениця, всяка пашниця.
Кукурудза качаниста, а капуста – дженджуриста,
Горох лапятий, ячмінь вусатий,
Дорідний овес.
Щоб гордився вами рід увесь!
Христос ся рождає!

Вчитель: А ввечері...

Сценка « Маланка»:

Хлопець: Добрий вечір вам! Дайте дохід і нам!
Як не дасте доходу – перевернем хату на воду!!!

Маланка: Дай Боже, вечір добрий,
Дайте пиріг довгий.
А хоч коротенький, так мачку повненький.
Без ручок, без ніжок, щоб не побіг у сніжок.
Сію, сію, посіваю,
Що дасте, то я сховаю.

(Пригощання)

Хлопець: Бувайте здорові!
Щоб вам ся вели воли і корови.
Овець – повний хлівець, молока – повний скіпець.
Цибуля – як дуля, часник- як бик,
Морквиця – як кобиця,
Коноплі – під стелю, а лен по коліна.
Щоби вас, хрещені, голова не боліла.
Христос ся рождає!

Діти співають щедрівку « А той третій празник»

показ листівки « Водохре́ща»)

в) «Святе водохре́ща »

Вчитель: Як же святкували його у наших рідинах?

Прошу розповісти найповажнішого гостя.

(*Розповідає Савка Богдан Михайлович – старожил нашого міста*)

IV. Висновок

Вчитель:

Роблячи висновок , ми можемо сказати, що всі наші родини, наші сім'ї народні традиції та звичаї супроводжують завжди. І ми повинні твердо дотримуватись їх , щоб могли сказати: « Нашому роду – нема переводу!»

Бажаю вам і надалі не тільки берегти ці традиції та звичаї, а й збагачувати свята, про які ми говорили, новими.

V. Застілля

Частування, колядування

VI. Підсумок

Спів щедрівки «Слава нашим господарям»